

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه مقالات همایش گفتمان ایرانیان «هویت ایرانی»

اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور

انتشارات بین‌المللی الهدی

زمستان ۱۳۸۸

سرشناسه	:	همایش گفتمان ایرانیان (دومین : ۱۳۸۵ : تهران)
عنوان و نام پدیدآور	:	مجموعه مقالات همایش گفتمان ایرانیان (هویت ایرانی)
مشخصات نشر	:	گردآورنده: اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور؛ ویراستار بهمن معظمی
مشخصات ظاهری	:	تهران: انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۸۸.
شابک	:	504 ص.
وضعیت فهرست نویسی	:	9-408-439-964-978
موضوع	:	فیبا
موضوع	:	ایرانیان -- هویت -- کنگره‌ها
شناسه افزوده	:	جهانی شدن -- کنگره‌ها
رده بندی کنگره	:	سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور
رده بندی دیویی	:	۱۳۸۵ ۷۲ هـ ۸ ر ۶۵ / DSR
شماره کتابشناسی ملی	:	۹۵۵/-۰۴۴
	:	۱۸۱۷۹۳۷

انتشارات بین المللی الهدی
تهران - صندوق پستی: ۴۳۶۳ - ۱۴۱۵۵
تلفن: ۸۸۸۹۶۶۶۱ فاکس: ۸۸۸۹۵۶۵۴

عنوان: مجموعه مقالات همایش گفتمان ایرانیان (هویت ایرانی)
گردآورنده: اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور
ویراستار: بهمن معظمی
صفحه آرای: وجیه الله آهنگر
نویت چاپ: چاپ اول - ۱۳۸۸
شمارگان: ۱۰۰۰
ناشر: انتشارات بین المللی الهدی
شابک: ۹ - ۴۰۸ - ۴۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸
حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست

صفحه

موضوع

۵	مقدمه
۹	پیام پروفیسور فضل الله رضا از کانادا
فصل اول :	
چالش‌های فراروی هویت ایرانیان در خارج از کشور	
مهاجرت نیروی کار ایرانی به خارج از کشور، فرصت‌ها و تهدیدها / شعبان آزادی	
۱۵	کناری
۵۷	آسیب شناسی روح هویت فرهنگی ایرانی / محمد حسن آغاز
بحران هویت و ادغام: دیدگاه‌های مختلف مردان و زنان مهاجر ایرانی نسبت به ادغام	
۸۵	در جامعه سوئد / دکتر فرشته افتخاری
۱۰۷	آسیب شناسی هویت نوجوانان و جوانان ایرانی / افسانه بها
حفظ و اشاعه هویت ایرانی در جوامع کوچک خارجی و کاربرد آن در شهر برندون در	
۱۴۹	کانادا / افسانه بیگی ساکی
۱۶۷	دین و بحران هویت جوانان / علی پور میرزایی
هویت ایرانی و جامعه آلمانی، نگرشی ریخت‌شناختی به زیست و بود ایرانیان مهاجر	
۱۸۱	آلمان / دکتر فرشید دلشاد
۱۹۵	جهانی‌شدن، فرهنگ و هویت ملی ایرانیان / دکتر سید سعید زاهد
۲۲۱	گسست فرهنگی و بحران هویت در نزد ایرانیان مهاجر / محمد رضا شکیا
۲۴۵	مهاجرت و برخی چالش‌های فرهنگی / دکتر افشین قیومی
۲۵۱	گسست فرهنگی - بحران هویت / مرضیه کیانی

- هویت ملی ایرانی و فراسوی آن / دکتر فلور ناصری بونین ----- ۲۶۹
- تحول‌پذیری هویت ایرانی در تعامل با فرهنگ‌های دیگر / غلامحسین نظامی ----- ۲۸۹
- گسست فرهنگی و بحران هویت / دکتر ابتهاج نوایی ----- ۳۰۳

فصل دوم:

جهانی‌شدن و هویت ملی نزد جامعه ایرانی خارج از کشور

- هویت ایرانی در شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای / دکتر محمد حسن ابراهیمی ----- ۳۱۵
- آثار جهانی‌سازی بر هویت ایرانیان در استرالیا / دکتر حسین ادیبی ----- ۳۳۱
- هویت طلبی ایرانیان مهاجر در خارج از کشور / غلامرضا اصول دینی ----- ۳۶۱
- ایرانیان خارج از کشور و بررسی راهبردی جایگاه و نقش مهاجران ایرانی در توسعه ملی / امیر دبیری بهر ----- ۳۶۹

فصل سوم:

راه‌های تقویت هویت ایرانیان

- بازنگری و احیای آموزش زبان فارسی گامی مهم در تقویت هویت ایرانیان / دکتر حسن بسای ----- ۴۰۳
- نقش زبان فارسی در تقویت مبانی هویت ملی ایرانیان / دکتر سید احمد پارسا ----- ۴۱۱
- ترجیع زبانی و تمایل بازگشت به ایران / محمد رضا حجت ----- ۴۲۷
- ایجاد تشکل تخصصی مجازی در جهت استفاده از تجارت ایرانیان مقیم خارج از کشور / سید علی قاضی‌زاده مقدم ----- ۴۴۳
- هویت انسانی در آثار عرفانی فارسی / مریم قنبری دوست ----- ۴۵۷
- وصال عاطفی راهی برای رسیدن به هویت راستین / نامید مختاری ----- ۴۸۱
- دین هویت دینی و رویکردهای دینی در میان نسل جوان / رضا ویسی ----- ۴۹۱

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

وقتی سخن از «ما» پیش می آید بحث هویت شکل می گیرد و مرز «ما» از دیگران نیز توسط همین خطوط ترسیم شده توسط «هویت ما» عینیت می یابد. بررسی هویت ملی یکی از مباحثی است که از اهمیت تاریخی و جامعه شناختی فراوانی برخوردار است. اهمیت تاریخی آن به این جهت است که اولاً این پدیده در فرایند زمان در جامعه شکل گرفته و از رویدادها و تغییر و تحولات تاریخی تاثیر می پذیرد. ثانیاً هر هویتی که امروزه در جامعه و میان گروه های اجتماعی مشاهده می شود، برگرفته از جریان های تاریخی ادوار مختلف است. اهمیت هویت ملی از منظر جامعه شناختی آن بدین لحاظ خواهد بود که یکی از عوامل مهم انسجام اجتماعی و وفاق ملی در هر جامعه تلقی می گردد و هر اندازه یک ملت از هویت محکم تر و منسجم تری برخوردار باشد، به همان اندازه در تحکیم پایه های همبستگی و وفاق اجتماعی موفق تر خواهد بود. پس در نگاهی دقیق تر هویت تابع عوامل تاثیرگذار متعددی مانند خانواده، زبان، دین و آئین، زادگاه و سرزمین، تاریخ، ایدئولوژی، سنت ها و ارزش ها، باورها، رفتارها، دانش و فنون، وجدان و خرد جمعی و... خواهد بود که نوع و سطح ارتباطی هر فرد با هریک از این عناصر، میزانی برای شناسائی لایه های درونی هویت وی تلقی می گردد. امروزه با جدی تر شدن مبحث جهانی شدن، شاید بتوان معانی واژه هایی نظیر مهاجر و مهاجرت

را در قاموسی نوین باز تعریف نمود ولی «هویت» شناسه‌ای است که به سادگی قابل
تجمیع با شاخص‌های دنیای پر سرعت ارتباطات نبوده و حرکت به ظاهر آرام آن
تحولات بنیادینی را در همان راستا به دنبال خواهد داشت. با این نگرش بدیهی است
عنوان هموطن ایرانی صرفاً محدود به ساکنان مستقر در جغرافیای این سرزمین نبوده و
شامل خیل گسترده‌ای از آنان در سایر مناطق مختلف جهان می‌گردد. حال ضرورت
برنامه‌ریزی و تدوین راهبردهای چند منظوره که در عین رعایت هماهنگی این عزیزان
با شرایط اجتماعی جوامع میزبان، حفظ توازن هویت و پروراندن نسلی آشنا با فرهنگ
مادری را نیز شامل گردد، بیش از پیش ملموس گشته و اهمیت فزون‌تری یافته است.

بدین منظور اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور «سازمان فرهنگ و
ارتباطات اسلامی» به عنوان متولی امور فرهنگی این قشر از هموطنان با اعتقاد راسخ به
اینکه مقوله ایرانیان خارج از کشور و تقویت پیوند آنان با سرزمین مادری و هم‌چنین
حفظ هویت ایشان موضوعی در سطح ملی تلقی می‌گردد و پرداختن به این امور نیز
عزم و همکاری همه جانبه نهادهای مشارکتی و نظام را می‌طلبد. تلاش می‌نماید با
ایجاد فرصت و فضای فرهنگی مناسب، زمینه گفتگو، تعامل و هم‌اندیشی را با هدف
شناخت علمی و بررسی کارشناسانه مسائل و مشکلات به راهکارهای راهبردی و
عملیاتی مناسب دست یابد.

بر همین اساس به دنبال برگزاری موفق اولین همایش گفتمان ایرانیان با محور
بررسی و بازبینی مسائل و مشکلات جامعه ایرانیان مقیم خارج، این سازمان دومین
همایش را با عنوان «هویت ایرانی» در تاریخ ۱۴ و ۱۵ آذرماه سال ۱۳۸۵ با حضور
صاحب‌نظران و اندیشمندان داخل و خارج از کشور برگزار کرد.

دبیرخانه همایش فراخوان همایش را در سه محور: ۱. چالش‌های فراروی هویت
ایرانیان در خارج از کشور ۲. جهانی شدن و هویت ملی نزد جامعه ایرانی خارج از
کشور ۳. راههای تقویت هویت ایرانیان: با ۱۴ موضوع اعلام کرد و از تمامی

صاحب‌نظران و فرهیختگان داخل و خارج از کشور جهت مشارکت در همایش درخواست مقاله نمود. از مجموع ۱۴۲ مقاله ارسالی به دبیرخانه همایش کمیته علمی پس از ارزیابی آنها تعداد ۴۰ مقاله جهت ارائه در همایش و چاپ در مجموعه مقالات انتخاب کرد. مجموعه حاضر ۲۶ مقاله از آثار برگزیده است که جهت بهره‌برداری صاحب‌نظران، پژوهشگران و علاقه‌مندان عرصه فرهنگ و هویت تقدیم می‌گردد. امید است که با ارائه نظرات و پیشنهادات ارزنده خود ما را در رسیدن به اهداف پیش رو یاری فرمائید.

اداره کل امور فرهنگی ایرانیان خارج از کشور

پیام پرفسور فضل الله رضا از کانادا

با سلام و درود فراوان به دانشمندان و سروران و سپاس از برگزار کنندگان همایش گفتمان ایرانیان. بنده غبن دارم که نتوانستم در این همایش حضور پیدا کنم تا از بحث‌های تاریخی و فرهنگی و جهان بینی کارشناسان بهره‌مند شوم. امیدوارم پیگیری این همایش‌ها وحدت فرهنگی ما را گسترش بدهد تا فراتر از سیاست‌های زودگذر بر ارج ایران و ایرانیان در جهان بیفزاید.

بنده تخصصی در امور اجتماعی ندارم ولی چون به هویت ملی خود دلبستگی بی‌چون و چرا دارم، اجازه می‌خواهم توجه خیراندیشان را به چند نکته ذهنی خود جلب کنم.

مفهوم وطن پرستی یا به سلیقه بنده میهن دوستی در کودکی و نوجوانی بگونه‌ای جزئی در آموزشگاهها در ذهنم رسوخ یافته بود که بر محدوده جغرافیایی و روایات تاریخی و باورهای تعصب‌آمیز قبیله‌ای و کلان‌نمایی کارهای امیران و جنگ‌آوران و شاهان تأکید ویژه داشت. اکنون با گذشت زمان ذهنم از آن جدول‌بندی‌ها رهایی یافته آزادانه‌تر در آسمان بلند فرهنگ ایران و زبان شیوای فارسی پرواز می‌کند. آنگاه که به میهن دوستی و هویت ملی خود می‌اندیشم، عالمان بزرگ، سخنوران هنرمند، قهرمانان ملی و آزادگان و مردم بزرگوار این سرزمین را در نظر می‌آورم.

گستره ایران بزرگ فراخنای زبان فارسی افکار والای عارفانه و فضائل روحانی شناسنامه ملی مرا گرانبهارتر کرده است. درخت تناور هویت ملی ما صدها سال از

رودسار فرهنگ ایران باستان و باران معارف اسلامی برخوردار بوده اکنون شاخه‌های نیرومند پرشکوفه پربار برآورده است. وحدت ملی ایرانیان را می‌توان در سایه این درخت گسترش داد.

برومند باد آن همایون درخت که در سایه آن توان برد رخت
در طول زندگانی سه شاخه محکم و زیبای درخت هویت ملی ایران بیشتر
شاه‌نشین چشم و عروۃ‌الوثقی ذهن من بوده است. نخست شاخه خرد که چشم جان
آدمی و پایگاه استوار خردگرایان است.

خرد چشم جان است چون بنگری تو بی چشم شادان جهان نسپری
خرد با اندازه و حساب سروکار دارد. میانه رو و بینا و شکیاست. سخن گزاف را
پذیرا نیست ولی تیغ پولادین به دست نمی‌گیرد که کم خردان یا دگراندیشان را آسیب
برساند.

جهان گر باندازه جویی همی سخن بر گزافه نگویی همی
شاخ پرشکوفه دیگر درخت ایران که دل به آن آویخته‌ام شاخه هنر کلامی است.
گنجور شعر ناب ماندگار فارسی بیش از هزار سال است که برای هر حالی و دردی
توصیفی و درمانی در آستین دارد.

ز شعر دلکش حافظ کسی بود آگاه که لطف طبع و سخن گفتن دری دارد
بنده همتای شکوفه‌های شعر ناب فارسی را در هیچ فرهنگی ندیده‌ام.

خیال در همه عالم برفت و باز آمد که از کنار تو خوش‌تر ندید جایی را
شاخ دیگری که انبوه صاحب‌دلان بدان می‌آویزند، شاخه باورهای روحانی ادیان
بزرگ و عشق و عرفان و اشراق است که می‌توان مشتاقان را از علم مکتبی فراتر برد و
چشمه‌های خلاقیت و نوآوری و امید و صبر و قناعت را زاینده و جوشان نگاه دارد.

رو دیده شوق موسوی بگشای دور از تو فروغ طور سینا نیست
روح‌القدس آن روان قدوسی با توست که خاصه مسیحا نیست

بنده مانند بسیاری از رهروان و پژوهشگران به پیروی از بزرگان علم و دین
کوشیده‌ام که هر یک از این سه خزانه ذهنم را با پیش فرضها و خط قرمزهای ویژه در
حد توانایی از هم جدا نگه بدارم تا پرسش‌انگیزی‌ها و نتیجه‌گیری‌ها با یکدیگر کمتر

بستیزند و سخت ناسازگار نباشد. برین بنیاد بنده شناسنامه ملی ایرانی خود را در ذهنم چنین نقش‌بندی کرده و بدان عشق می‌ورزم.

به روایات مکتبی و مرزهای جغرافیایی و نیک و بد سیاست‌های روز خود را محدود نمی‌کنم. میهن فرهنگی که در ذهن من است گلزاری است سرسبز با سایبانی از سروهای بلند، خورشید درخشان در آسمان، مردانی دلیر و زنانی سروبالا و فرزند پرور، گنج قناعت فرهیختگان را بی‌نیازی بخشیده، فردوسی و عطار و مولانا و سعدی و حافظ در کنار عارفان و عالمان بزرگ خشت زیر سر و بر تارک هفت اختر پای روشن دلانی که با نانی قانع‌اند و عزمشان به جهانی قانع نیست. زیرکانی که آنقدرها به مال و جاه و درس مکتبی و عنوان‌های صوری سرفرو نمی‌آورد. دل روشن و جام جهان‌نمای را جستجو می‌کنند. اگر به صورت در برابر زورمندان و اغنیا خاموش باشند در معنی فرو نمی‌مانند. مهاجمان و جهان‌خواران را در خود حل می‌کنند.

در پایان عرایض اجازه می‌خواهم توجه اندیشمندان را در این همایش به سه نکته دیگر جلب کنم.

۱. تهیه برنامه‌های ویژه برای بهتر شناساندن فرهنگ ایران اسلام به جهانیان ضروری است. در چنین برنامه‌هایی می‌توان بر بخش‌های مشترک میان فرهنگ ما و فرهنگ‌های دیگر بگونه‌ای پسنیدیده و حساب شده تأکید کرد تا جهانیان به مردم ما و به فرهنگ ما مهر بیشتر پیدا کنند و کمتر تسلیم رسانه‌های کین توز بشوند. متأسفانه در برنامه‌های رسانه‌های گروهی جهان نقش مهر و معنویت کم رنگ شده است. رسانه‌های غربی هر سخن از فرهنگ ما و آیین ما که با نظران سیاسی ایشان سازگار نباشد با صدای بلند و تکرار بسیار به گوش ساده دلان می‌رسانند. ناگزیر وقتی به غرب می‌رویم با نگاه شک‌آلود به ما می‌نگرند. بازجویی‌ها و سخت‌گیری گذر از مرزها نمونه آن است. در رویارویی با فرهنگ‌ها و گفتگوی تمدن‌ها، همواره باید یادآور شد که همه ادیان بزرگ در اصل آدمیت همخوانی دارند. ناسازگاری‌ها در فروغ و سلیقه‌ها و تعبیرهاست. حسن سیاست و تدبیر و عشق به هویت ملی ایجاب می‌کند که اهل دانش و نویسندگان رسانه‌ها را راهنمایی کنند تا کینه و دشمنی کلان میان توده مردم جهان و عالم اسلامی کاهش یابد.

۲. بهبود اقتصادی: هر چند این نکته در متن این همایش جایی ندارد ولی می‌خواستم به عرض شما برسانم که هر چه درآمد مردم بیشتر و اقتصاد کشور شکوفاتر باشد عامه مردم خوشنودتر و آرام‌تر می‌شوند و مردم کشورها با دولت بهتر همراهی می‌کنند. رسانه‌های نیرومند غرب با تبلیغات بازار، رفاه مادی خود را زیرکانه می‌فروشاند تا مردم دیگر کشورها را حسرت‌مند و ناخشنود کنند و ناخشنودی‌ها دولت‌های ایشان را در فشار بگذارد.

بهبود اقتصادی و رفاه نسبی بسیاری از چالش‌های نوین مانند مهاجرت کارشناسان و ناآرامی جوانان را تعدیل می‌کند. همه ما، دولت و ملت می‌بایست بر خدمت‌گذاری مهرآمیز خود بیافزاییم. سنتهای فرهنگی و باورهای اعتقادی را می‌توان با مهر و فروتنی ترویج کرد. کاربرد ادب و ارادت معنوی در فرهنگ ما کم از برندگی شمشیر نیست.

۳. نکته سوم وحدت ملی است. وحدت ملی پایدارترین سنگر هویت ما برای پیشرفت کشور است. معلمانی که تلاش می‌کنند جوانان به شاخه‌های خرد و دین و زبان فارسی بیاویزند، سرداران و پاسداران هویت ملی ما هستند.

هر ایرانی که به شناسنامه ملی و اوراق زرین آن ارج بگذارد می‌تواند سفیر فرهنگی ایران باشد در هر کجای دنیا. بنده می‌توانم از زبان ایرانیان دور افتاده که میهن خود را مانند شما بسیار دوست می‌دارند بگویم:

گر برکنم دل از تو و بردارم از تو مهر این مهر بر که افکنم این دل کجا برم
من جرعه نوش بزم تو بودم هزار سال کی ترک آب خورد کند طبع خوگرم
با تشکر از بردباری شما، شما را به خدا می‌سپارم و می‌گویم:
دورم به صورت از در دولت سرای تو لیکن به جان و دل زمقیمان حضرتم

فضل الله رضا

آذرماه ۱۳۸۵

**چالش‌های فراروی هویت ایرانیان
در خارج از کشور**